

Onderstaande tekst is geschreven op 12-11-1980

HERMANN HESSE

Het mag zo langzamerhand bij de meesten als bekend worden verondersteld, dat ik een Hesso-fiel ben, een Hesse-gek. Of, om preciezer te zijn: ik ben bezeten van Hermann Hesse. Dat betekent dat ik niet alleen probeer zoveel mogelijk van en over hem te pakken te krijgen, maar eveneens dat ik dat inmiddels ook allemaal heb gelezen. En ook dat ik sommige dingen, die Hesse in zijn werken heeft beschreven, persoonlijk heb gezien. Aangezien ik vermoed nu zo'n beetje op het hoogtepunt te staan van deze persoonlijke Hesse-golf, lijkt het mij goed eens een blik terug te werpen en eens stil te staan bij mijn indrukken en belevingen. Mijn, volgens sommigen extreme, Hesse-geïnteresseerdheid bestaat nu zo'n tien jaar. Daarvoor heb ik nooit iets van Hesse gelezen en evenmin kende ik zijn naam.

Mijn kennismaking met hem gebeurde dan ook door het initiatief van een vriendin, die mij "Siddhartha" liet lezen. Het boek boeide mij meteen dusdanig, dat ik het ook zelf aanschafte en het verhaal weer herlas. O, hoe goed kon ik mij verplaatsen in het zoeken naar het volmaakte door Siddhartha. En hoe logisch vond en vind ik het dat hij zijn uiteindelijke rust vond aan de oever van een rivier. Het boek stimuleerde mij dieper in te gaan in oosterse religies en bracht mij in contact met yoga en diens heilzame werking.

Het tweede boek dat ik van Hermann Hesse las was "De Steppenwolf", dat echter wel geheel anders van inhoud is. In dit boek herkende ik zeer veel van mijzelf en ik had het gevoel dat het goed was en zo moest zijn dat ik het juist op dat moment onder ogen kreeg. Ik was toen nl. een jaar gescheiden, woonde voor het eerst in mijn 28 jaren op kamers en leefde in een voor mij nieuwe stad, waar ik nauwelijks iemand kende. Ik was, evenals "Harry Haller" (de steppenwolf), op zoek naar de zin van het leven en evenals hem kwam ik na verloop van tijd met bijzondere mensen en wonderlijke dingen in aanraking, die ook mijn verdere leven ingrijpend zouden beïnvloeden en veranderen.

Het volgende boek van Hesse las ik enige jaren later en was "Gertrud", het enige boek dat Hesse zelf een roman noemde. Onlangs kwam ik antiquarisch een vooroorlogse vertaling van dit boek tegen en dat was getiteld "Gerda". Het is door Meulenhoff in 1918 uitgegeven, 8 jaar nadat in Duitsland de eerste druk was verschenen. Het is niet mijn bedoeling hier de aanschaf van mijn gehele Hesse-verzameling te beschrijven, maar ik wil volstaan, met het vermelden van de voornaamste werken, enkele bijzondere uitgaven en de voor mij belangrijke gebeurtenissen t.a.v. mijn "relatie" met Hesse.

In Nederland is maar een klein deel van het werk van Hesse vertaald en dat betreft dan vnl. zijn grote werken, te beginnen met Hesse's jeugdwerk "De avonturen van Hermann Lauscher". Daarop volgt het werk dat hem bekend maakte en waardoor hij zijn baan als antiquariaats-boekhandelaar kon opgeven en zich definitief, op zijn 26ste, kon vestigen als schrijver, t.w. "Peter Camenzind". In Gaienhofen aan het Bodensee, waar hij van 1903 tot 1913 woonde, schreef hij vele korte en lange verhalen, waarvan alleen "Tussen de raderen" en "Gertrud" in het Nederlands zijn vertaald. In Bern, waar Hesse gedurende de 1e W.O. werkte bij de dienst die boeken en tijdschriften naar krijgsgevangenen stuurde, schreef hij o.a. "Rosshalde", waarin het stuklopen van zijn

eerste huwelijk is te herkennen, alsmede "Knulp" en "Demian" (alle vertaald). "Demian" verscheen in 1919 en werd Hesse's tweede doorbraak.

Met name de naoorlogse (oudere) jeugd herkende zichzelf in dit boek, iets dat ook na de 2e W.O. gebeurde en nogmaals in de jaren 60, toen de hippie-jeugd, eveneens op zoek naar een diepere waarheid, een hogere, eigenlijker werkelijkheid, in Hesse een "goeroe" vond (een rol die hij zich overigens nooit heeft toegeëigend, integendeel zelfs). Na de beëindiging van genoemde werkzaamheden in Bern, verhuisde Hesse in 1919 naar zuid-Zwitserland en vestigde zich in Montagnola, bij het meer van Lugano, waar hij tot zijn dood in 1962 bleef wonen. Hier schreef hij o.a. "Klingsor's laatste zomer", "Siddhartha", "Kuren", "De Steppenwolf", "Narziss en Goldmund", "Reis naar het Morgenland" en "Het Kralenspel". "Klingsors letzter Sommer" is ter gelegenheid van Hesse's 100e geboortejaar, in 1977, opnieuw, nu in groot formaat, uitgegeven, met een achttal prachtige reproducties van de schilderijen die Hesse in het jaar van de totstandkoming van het boek heeft gemaakt. Siddhartha is fantastisch mooi verfilmd en is regelmatig in de bioscoop te zien. Toen ik een paar jaar geleden eens in Londen was, zag ik daar, geheel onverwacht en dus destemee verrassend, een grandioze verfilming van "De Steppenwolf".

"Narziss en Goldmund" is Hesse's indrukwekkende vertolking van het zich eerst in de dood tot verzoening kristalliserende konflikt tussen geest en leven. Het is een boek dat ik met plezier en een gevoel van herkenning heb gelezen, heb herlezen en nog vele malen zal herlezen. Eveneens antiquarisch kwam ik hiervan onlangs de eerste druk tegen uit 1930, gedrukt in het, door Hesse zo geliefde oude Duitse schrift, de Fraktur - een prachtige band.

"Het Kralenspel" is Hesse's grootste en laatste werk. Ruim 10 jaar, van 1932 tot 1943, heeft hij eraan gewerkt en het heeft er lang op geleken dat de beide vertalers er ook zo lang over zouden doen. Jarenlang werd het boek als binnenkort verschijnend aangemerkt, maar pas in 1978 lag het in de boekhandel op de toonbank. Inmiddels heb ik het boek al weer enige keren gelezen, maar elke keer als ik het uit de boekenkast pak, bekruipt mij een gevoel van eerbied en respect, ja van gewijheid. Het boek dient ook zo benaderd en behandeld te worden, vind ik, het is zo mooi, zo knap, zo zuiver, dat het logisch is dat dit door geen ander werk is gevolgd. Het is af, genoeg, meer is niet nodig. Hesse heeft hierna nog wel, zoals hij trouwens altijd al deed, korte verhalen geschreven, die in enkele boeken zijn gebundeld, zoals: "Een voetreis in de herfst", "Sprookjes", "De kleine Wereld", "Fabuleuze vertellingen" en "Droomtochten".

Wat niet iedereen weet is dat Hesse in zijn leven meer dan 35.000 brieven heeft geschreven. Brieven die over allerlei onderwerpen gaan en zeer de moeite van het lezen waard zijn. Inmiddels zijn er al zo'n achttal banden met verzamelde brieven uitgegeven, waaronder in twee banden de brieven uit zijn jeugd en in een aparte band de correspondentie met Thomas Mann.

Bij de Duitse uitgeverij Suhrkamp, die al het werk van Hesse uitgeeft, en dat ook in alle goede boekhandels in Nederland verkrijgbaar is, zijn er over de periode rondom het tot stand komen van een bepaald boek de "Materialien Bände" verschenen, waarin alles is opgenomen wat Hesse in die betreffende periode schreef. Bijvoorbeeld verhalen, dagboeken, brieven etc., alsmede een chronologische lijst waarin alle gebeurtenissen zijn vermeld uit bedoelde periode, hetgeen uiteraard een zeer compleet en boeiend

geheel vormt. Zo zijn er Materialien Bände verschenen over "Demian", "Siddhartha", "De Steppenwolf" en "Het Kralenspel", die alle een schat aan gegevens bevatten.

Natuurlijk is Hesse's werk ook in gebundelde vorm uitgegeven en ik herinner mij nog goed hoe ik met trillende handen het pakket met de "Gesammelte Werke" openmaakte en vol bewondering en eerbied de 12 banden betastte en bekeek. Ook is er een hele mooie, luxe Jubiläumausgabe in acht banden verschenen, waarin Hesse's 14 grote "Romane und Erzählungen" zijn opgenomen overigens tegen een zeer redelijke prijs. Daarnaast is er nog een cassette met vier banden "Gesammelte Erzählungen", waarin alle korte verhalen zijn opgenomen. In 1979 verscheen bij de uitgeverij Suhrkamp een prachtige, groots opgezette uitgave, in de vorm van een fotografische biografie, getiteld: "Hermann Hesse, sein Leben in Bildern und Texten" tevens een meesterwerk van grafisch kunnen.

Een heel bijzondere ervaring was voor mij de eerste keer dat ik, middels een grammofoonplaat, Hesse's stem hoorde. Het was de stem van een oude man, waar ik eerst even aan moest wennen. Het was een radio-opname uit de jaren 50 en de plaat begon met mijn lievelingsgedicht "Im Nebel".

Mijn meest indrukwekkende ervaring t.a.v. Hesse is wel de reis geworden, die ik in 1979 maakte en waarin ik langs alle belangrijke plaatsen trok, waar Hesse heeft gewoond en/of gewerkt. Dat begon dan in Calw, de plaats waar Hesse in 1877 werd geboren. Hier bezocht ik het geboortehuis, in het centrum van het stadje en het tweede huis waar Hesse als kind heeft gewoond. Beide huizen waren d.m.v. bronzen platen gemakkelijk terug te vinden. In het plaatselijke museum bezocht ik de permanente Hesse-expositie en bewonderde ik de vele aanwezige schilderijen, die mij tot dan toe alleen van reproducties bekend waren. Ook bezocht ik de Hesse-bron, gelegen aan de invalsweg, temidden van mooie bloemperken, vlakbij "Pierrot's Turmuhrenfabrik", waar Hesse in zijn jeugd een jaar heeft gewerkt.

Calw, door Hesse in zijn boeken als Gerbersau omgedoopt, is een mooi stadje in zuid-Duitsland, dicht bij Stuttgart, en bezit vele mooie vakwerkhuizen, alsmede een prachtige oude boogbrug over de rivier de Nagold.

Vervolgens reisde ik naar Maulbronn, waar ik het klooster bezocht, dat door Hesse een jaar is bewoond, i.p.v. de geplande vier jaren. Toch heeft dit klooster een grote indruk op Hesse gemaakt en is het in veel van zijn boeken weer terug te herkennen. Het geheel is gebouwd als een dorp, met rond een groot plein de kerk, het klooster, de vele bijgebouwen, de molen, de poort en dat alles gehuld in een serene rust en stilte. Ik was er op een prachtige, zonovergoten dag in juni en genoot intens, de uit de middeleeuwen stammende nederzetting, zo compleet te kunnen bewonderen. Zelfs de stilte was ongerept en puur. In het klooster waren de vertrekken van de scholieren niet te bezichtigen en vanwege verbouwingen op de slaapzalen was er daar ook niets meer te herkennen uit de tijd dat Hesse er studeerde. Het klooster en de kerk waren echter volledig intact gebleven. Via de kloostergang rond het kleine, intieme binnenterrein, kwam ik bij de kleine Brunnenkapelle, waarin zich de door Hesse zo vaak beschreven bron bevond, die uit drie boven elkaar geplaatste schalen was samengesteld.

Vanuit de bovenste schaal liep het water in dunne stralen en van daaruit en g1insterend in de zich eronder bevindende tweede schaal stroomde het weer in de derde, al klaterend in het zonlicht.

Hier had Hesse vaak gestaan, luisterend naar het stromende water en nu stond ik er en gaf mij over aan vele mijmeringen.

Van Maulbronn reisde ik naar Gaienhofen aan de Untersee, een deel van het Bodenmeer. Hier vond ik de oude, inmidde1s gerestaureerde boerderij, waarin Hesse, met zijn eerste vrouw gedurende een aantal jaren een paar kamers huurde. Bij de oude bron, naast het huis, kwamen de vrouwen 's avonds nog steeds water halen en het kerkje waakte ook nog over de oude hoeve. Even buiten het dorp, aan de Hermann Hesse-Weg, stond het door Hesse zelf gebouwde huis "Am Erlenloh", vanwaar hij een fantastisch mooi uitzicht had over de Untersee, naar het op de Zwitserse oever gelegen stadje Steckborn. Vergeleken met de eerste foto's van het huis, was de tuin er omheen nu een groot oerwoud geworden. Gaienhofen was nog even rustig als Hesse het beschreef in zijn tijd, al was het nu wel door een weg met de buitenwereld verbonden en reed er nu regelmatig een bus. De boten lagen nog altijd langs de oever en in het meer was het goed zwemmen.

Eindbestemming van mijn reis was Montagnola. Hier betrok ik een kamer in "Hotel Bellevue", waar de waard vertelde Hesse nog persoonlijk gekend te hebben en vaak een glas wijn met hem had gedronken. Montagnola was nog stiller dan Gaienhofen en "Palazzo Camuzzi", het huis waarin Hesse van 1919 tot 1931 een paar kamers bewoonde, was snel gevonden. Ik genoot er van Klingsor's tuin en balkon en wandelde vervolgens naar Casa Hesse aan de Via Hermann Hesse, die van het centrum van het dorp naar een groot bos voerde. Hesse's voormalige huis (dat nooit zijn eigen bezit is geweest) lag heel goed tussen de bomen verscholen, zodat ik maar weinig ervan te zien kreeg. Van de omgeving kreeg ik echter wel een erg goede indruk en ook hier konstateerde ik weer dat Hesse op unieke plaatsen heeft gewoond. Het uitzicht over de bergen en het meer was adembenemend. Teruggekeerd in het hotel kreeg ik daar de laatste ansichtkaart van Casa Hesse, zodat ik toch een beeld kreeg van hoe het eruit zag.

HERMANN

HESSE

2 JULI 1877

9 AUG 1962

De volgende dag wandelde ik naar mijn laatste doel op mijn Hesse-reis en wel naar het buurdorp Gentillino, waar zich op het kerkhof van St. Abbondio Hesse's laatste rustplaats bevindt. Aan de muur van het kerkhof, beschreven door de middagzon, vond ik Hesse's eenvoudig graf. De steen stelt een opengeslagen boek voor, waarin is gebeiteld: HERMANN HESSE 2 JULI 1877 9 AUG 1962. Lang vertoefde ik aan zijn graf en de zon daalde reeds, toen ik mij ervan losmaakte.

Ik wandelde terug over de Collina d'Oro door het landschap waar zoveel voetstappen van Hesse liggen en waar zoveel moois van hem tot stand is gekomen.

De volgende dag bezocht ik Lugano, dat zo'n 6 km van Montagnola is verwijderd en dat ik herkende uit Hesse's verhaal "Die Fremdenstadt im Süden". Het is prachtig gelegen aan het meer met een schitterend uitzicht over de bergen. Op het strand lagen de boten, vast aan kettingen bevestigd en ik vroeg mij af of de boot die "Klein" gebruikte (in het verhaal "Klein en Wagner") er ook weer tussen lag. In een boekhandel vond ik nog enige, mij onbekende, uitgaven van het werk van Hesse, die ik in de trein, op weg naar huis, onmiddellijk begon te lezen.

Zijn geboorteplaats, zijn huizen, zijn graf had ik aanschouwd en liet ik weer achter mij, maar zijn stem, zijn "boodschap" nam ik met mij mee.

De zon zonk rood achter de bergen, toen ik het Tessiner landschap verliet.

Groningen, 12-11-1980 - Copyright © B. D. Poppen

P.S.

In 2000 heb ik mijn gehele Hermann Hesse-collectie, bestaande uit ruim 500 boeken, alsmede geluidsopnamen en andere aan Hesse gerelateerde zaken, geschonken aan het Stadsarchief en Athenaeumbibliotheek te Deventer. Het vele materiaal is in de studiezaal voor een ieder toegankelijk.

Dit document is onderdeel van de homepage van B. D. Poppen <http://www.bdpoppen.nl>